

WAARHEID HET BETREKKELIJKE EN HET ABSOLUTE

Alleen de mens is op zoek naar waarheid, de werkelijkheid. Die blijkt niet te vinden. Met elke wetenschappelijke ontdekking doen zich nieuwe vragen voor. Juist doordat we al zoveel weten, beseffen we onze toenemende onwetendheid. Geen mens weet hoe de dingen werkelijk zijn, laat staan de achterliggende realiteiten van het universum en onszelf er middenin. Openbaring vult aan wat niet te onderzoeken valt. Waarheid moet men kunnen geloven. Daar komt de rede bij te pas – Gods gave aan Homo sapiens.

De eenvoudige vraag wat ‘waarheid’ is, beantwoordt een encyclopedie op internet met meer dan 25 pagina’s tekst. Dat duidt erop dat we het niet zo precies weten. ‘Waar’ wil taalhistorisch zeggen dat iets niet verborgen is, maar dat is waarheid wel degelijk. Er bestaan alleen al in de wijsbegeerte meer dan tien theorieën over wat in klassieke zin waar is, in overeenstemming met de “feitelijke werkelijkheid”. Maar met al wat de mens de laatste vijftig heeft ontdekt, is die onbegrijpelijker dan ze ooit voor ons was.

In een natuurwetenschappelijke context komt ‘waarheid’ niet eens meer voor, kent men alleen nog hypothesen, theorieën, waarschijnlijkheden. God is door de toeval vervangen door natuurwetenschappelijk niet te verifiëren. De agnostische of vrijdenkende mens arrangeert zich in een wereld waarin niets vaststaat, niet eens betekenis en afloop van het eigen bestaan. Diepere vragen worden genegeerd.

Veronderstellingen als de spinnende fermionen en bosonen in de materie, het ‘deeltje van Higgs’, de snaartheorieën en het geloof in de vindbaarheid van een universele theorie van al wat bestaat hebben allengs de ondergang van de klassieke kosmos bezegeld. Erachter daagt een nieuw, holistisch universum dat, naar het zich laat aanzien, een nieuwe definitie van de wereld der dingen vereist. Het natuurlijke en het bovennatuurlijke liggen mogelijk in één enkel *veld* van massaloze energie die alles voortbrengt en behoudt.

Kernfysici die in de *Tunnel van Genève* naar het binnenste van de materie graven, naderen naar eigen zeggen velden van het religieuze waaruit mensen het ontstaan van de wereld verklaren. Nog voorzien de voorlichters van CERN¹ het publiek van “het universum in een envelop”. De deeltjesversneller “is ontworpen voor nieuwe inzichten in de geheimen van het universum.”² Het grootste en duurste experiment van de mensheid wordt gezien als “een open poort naar een nieuwe fysica”, een model van wat er gebeurde toen ons universum ontstond.³

De waarheid als aanduiding voor de werkelijkheid is allengs niet meer dan “een gedachte, een idee”. Einstein schreef dat de vermeende realiteit slechts te vatten is met speculatieve middelen. “Dientengevolge kan onze notie van de fysieke werkelijkheid nooit finaal zijn.” Anders gezegd: de waarheid is menselijk, dus betrekkelijk. (> Sleutelwoord “Toeval”)

Het was Immanuel Kant al in de 18e eeuw gebleken dat de vierdimensionale belevingswereld van de mens niet identiek kan zijn met de wereld *op zich*, los van alles. Waar de mens vroeger met betrekkelijke waarheden kon leven neemt hij nu veelal genoegend met de juistheid of effectiviteit van een concept.

Voor de godsdiensten uit achterhaalde denkwereld betekent het indringen van de relativiteit dat de zuilen van de schrijnen wankelen waarin de reliquiën van het geloof zijn opgeborgen. Dogma's verliezen hun vermeende “eeuwige geldigheid”. De gelovige twijfelt aan leerstellingen die niet met rede en inzicht stroken. Het gevolg is een geloofscrisis van wereldwijde afmetingen, met aan de andere kant een vlucht in de vermeende orthodoxie van oude tijden.

Het machtverlies is extra duidelijk in de grootste godsdienstige gemeenschap van de wereld, de Rooms-katholieke Kerk. Terwijl de gelovigen in de jaren zestig, tijdens het Tweede Vaticaans Concilie, nog op een nieuwe bloesemtijd hadden gehoopt, is het tegendeel ingetreden – de Kerk van Rome opent zich niet naar tijd en wereld. Duizenden priesters hebben hun ambt neergelegd; duizenden monniken en nonnen zijn – teleurgesteld - naar het wereldlijke leven teruggekeerd. Het aantal nieuwe roeping is, tenminste in Europa en Noord-Amerika, te gering. Talloze priesterseminaries, kloosters en abdijen moesten worden gesloten. Ook vele

---

¹ De Europese Organisatie voor Nucleair Onderzoek (CERN) onderzoekt sinds 25 jaar de materie.

² <http://public.web.cern.ch/Public/Welcome.html>

³ Der Spiegel online, 10-09-2008

parochies kunnen niet meer worden bezet, en de kloosterorden moesten al vele scholen, ziekenhuizen en bejaardentehuizen opgeven.

Wat zich wereldtijd aftekent heeft Bahá'u'lláh al in de 19e eeuw voorgezegd: dat het geloof in God “uitsterft in ieder land”. En dat alleen God het middel kent dat de mensheid geestelijk kan genezen – een religie die aan de hoge innerlijke en uiterlijke vereisten van onze nieuwe wereld voldoet. Totdat dit doordringt zal de ontbinding van de oude geloofsculturen doorgaan. Het christendom alleen al is in meer dan 38 duizend denominaties uiteen gevallen die allen de waarheid in pacht menen de hebben.

In de heersende vrijheid van gedachte is, naast een verontrustende mate van morele losbandigheid, een esoterische supermarkt ontstaan die de spirituele consument de grootste spirituele software-keuze van de geschiedenis biedt. Het pantheon van het ondergaande Rome was een grutterswinkel vergeleken bij de 101 sekten en culten uit oost en west die heden ten dage in de aanbidding liggen.

Parallel aan een morele vrijblijvendheid onder het generatiemotto “Alles moet kunnen” is het postreligieuze *ietsisme* ontstaan dat eveneens tot niets verplicht. Heiligenbeelden zijn van hun mythe ontdaan; oude waarheidssystemen hebben hun geloofwaardigheid verloren. Dat heeft bij veel mensen tot het verlies van het *midden* geleid. De ontkerstening van Nederland en Europa toont dat ook statistisch aan.

Kerkverlating heeft vaak verlatenheid tot gevolg. Veel mensen missen God die zij in hun kerk uiteindelijk niet meer vonden, en zijn op zoek naar een mystieke oplossing voor een vaag existentieel onbehagen. Waarvandaan? Waarom? Waar naartoe? Hoe? Bestaat u, God? Het zijn niet de domstendie dat zouden willen weten.

Ook ideologisch voelen mensen zich door oude waarheden verlaten. Politicologen observeren een toenemende “maatschappelijke vermoeidheid”. Verkiezingen brengen steeds minder kiezers op de been. Een groeiend deel van het electoraat heeft het geloof in de waarheden van de staat verloren. Mede daardoor wordt het politiek met het jaar moeilijker een evenwichtige samenleving te bouwen die de onzeker geworden toekomst aan kan. *Faust* brengt bij Goethe het dilemma van de huidige mens treffend onder woorden: “Die Botschaft hör ich wohl, allein mir fehlt der Glaube.”⁴

---

⁴ Vrij vertaald: Ik weet wel degelijk wat op spel staat, maar het ontbreekt me aan geloof iets te doen.

Waar en onwaar voor hedendaagse filosofen niet belangrijker dan de begrippen 'noodzakelijk' of 'interessant'. Het inzicht hangt toch al samen met de cultuur waartoe men behoort. Christelijke waarheden zijn bijvoorbeeld slechts voor christenen waar. Er zijn ook christelijke geloofswaarheden die veel christenen verwerpen. Bijvoorbeeld de geloofsverklaring 'Dominus Iesu' van de Curie van Rome. Die proclameerde in 2000 ineens weer de "Uniciteit en heilbrengende universaliteit van Jezus Christus en de Kerk",⁵ terwijl de wereld op eenheid wacht in geloof, een geglobaliseerde ecumene. Het document illustreert het hardnekkige misverstand van theologen dat God de waarheid exclusief aan het een of andere geloofssysteem toevertrouwt.

De Openbaring van Bahá'u'lláh maakt ondertussen duidelijk wat religieus waar kan zijn en wat niet. Baha'ís geloven bijvoorbeeld dat Jezus Christus de waarheid heeft gesproken toen Hij zichzelf "de waarheid" noemde.⁶ Hij voerde immers het woord namens God, die Hij "de Vader" noemde, en alleen de *Manifestaties van God* zijn intrinsiek onfeilbaar. Wat de *Gezant* van God openbaart, is in de woorden van Bahá'u'lláh "de identieke waarheid", "conform aan de werkelijkheid". – God alleen "is in waarheid de Waarheid".

Er staat niet in de Evangelieën dat God ook uit de visser Simon bar Jona sprak, genaamd Petrus. Jezus prees hem om zijn rotsvast karakter. Daar heeft de Kerk het dogma van het pausschap uit afgeleid. De paus is de "plaatsbekleder van Christus en de opvolger van de apostel Petrus" en kan daardoor onfeilbare geloofswaarheden verkondigen als ware in het Vaticaan God zelf aan het woord.

Meer dan duizend jaar lang werden ook de bisschoppen 'plaatsvervangers van Christus' genoemd. Pas sinds de 15e eeuw is er nog maar één *plaatsvervanger*, de *Pontifex Maximus* van Rome.⁷ De leer van de onfeilbaarheid van de paus is van nog latere datum (1870) en blijkt als dogma een blok aan het been te zijn van de

---

⁵ Document van de Curie, Congregatie voor de Geloofsleer, 6 augustus 2000

⁶ Johannes 14,6

⁷ Larousse, Dictionnaire Universel, art. „Papauté”, vol. XII, p.137).

oecumenische beweging die het uiteengevallen christendom weer rond één waarheid tracht te verzamelen wat almaar niet wil lukken.

Geloofswaarheden zijn a priori waarheden die slechts de gelovigen overtuigen. In het jodendom is bijvoorbeeld *waar* wat betrouwbaar is, de mens dient en het recht. Ook de Mozaïsche geboden gelden als waar en daarom dragend. God wijst de mens de weg. Hij houdt zich aan de waarheid.

Het christendom verbindt de waarheid met het wezen van Christus. Waarheid en Evangelie zijn onlosmakelijk en daardoor interpreteerbaar voor wie er op de preekstoel staat. Daarnaast is er voor katholieken de *Catechismus van de Katholieke Kerk*, een werk van de *Geest der waarheid* die Rome bewaard en beschermd "tegen de dwalingen dezer tijd".⁸

In de geschiedenis van de christelijke theologie is 'de waarheid' vaak omstrede geweest en niet altijd met vermeende zekerheid gevonden. Het geloof heeft een *verificatieprobleem* omdat 'de waarheid' niet vastligt. Het woord van Jezus Christus, "Ik ben de waarheid", wil niet zeggen dat dit ook op de sociëteiten van toepassing is die zich op Hem beroepen. Maar Paus Benedictus XVI heeft het herhaaldelijk onderstreept: "Waar de Kerk is daar is ook Gods Geest, en die Geest is de Waarheid".⁹

Terwijl christelijk denken sinds het begin de kant opging van een identificatie met de waarheid, stelt het boeddhisme zich bescheiden op en leert dat ook de relatieve, menselijke waarheid naar 'de waarheid in hoogste zin' kan leiden. De mens krijgt van de *Eeuwige Boeddha* een advies dat ook in de geschriften van het Bahá'í-geloof zou kunnen staan: dat de hij zelfstandig moet zoeken naar wat voor hem een geloof vol betekenis is. Het *Boeddha*woord:

"Geloof niets wat u slechts hebt gehoord. Geloof niet eenvoudig in tradities, omdat ze generatielang zijn geaccepteerd. Geloof niets omdat het gerucht zo verspreid is. Geloof nooit is alleen omdat het in heilige geschriften staat. Geloof niets vanwege het gezag van leraren of

---

⁸ Fidei depositum, <http://www.rkdocumenten.nl/index.php?docid=74>

⁹ Generalaudienz, 5 april 2006, http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/audiences/2006/documents/hf_ben-xvi_aud_20060405_ge.html

oude mensen. Maar als uzelf herkent dat iets u en allen ten goede komt en dat bevorderlijk is, dan mag u het aannemen en erna leven."¹⁰

In de westerse metafysica, de "spil van de wijsbegeerte", is de waarheid een eigenschap van het zijn, de *wezenskern van alle dingen*. Om die reden kan niets en niemand in het bezit zijn van de waarheid, behalve de Schepper aller dingen. Metafysica onderzoekt wat de natuur overstijgt en zich in het wezen van de natuur verbergt. Niets bestaat er zonder samenhang met alles. Daardoor bevindt de metafysicus zich op "hachelijk terrein". Hij moet oppassen dat hij iets anders voortbrengt dan lege klanken. Ook Bahá'u'lláh waarschuwt voor kennis die "met woorden begint en met woorden eindigt". Waarheid heeft slechts zin in relatie tot het individuele en collectieve leven. Maar daarin mogen de "eeuwige waarheden" niet ter discussie staan.

Bahá'u'lláh raakt in Zijn Geschriften de waarheden aan die in iedere theofanie opnieuw aan de orde komen. Het zijn kenmerken van *de religie van God*. Een samenvatting:

God is de oorzaak is van al wat bestaat; de mens dankt zijn bestaan aan Gods liefde; hij zal blijven leven in de eeuwige werelden Gods; het aardse leven is de fase is waarin het bewustzijn ontwaakt; en waarin de mens uit zichzelf aan zichzelf moet werken; God openbaart wat in dat verband goed en kwaad is, waar en onwaar; Hij verschijnt daartoe in de geschiedenis, in de *spiegels* van individuele zielen die daardoor *Manifestaties van God* worden; die onderwijzing geschiedt met een historische regelmaat; in opeenvolgende openbaringen, de zonsopgangen van de geest; de boodschappen Gods zijn deels tijdgebonden, afgestemd op de innerlijke evolutie van de mensheid die eindeloos doorgaat; buiten Hen is er geen weg naar God, geen werkelijk licht. GCV

DE UNIVERSALITEIT VAN DE WAARHEID

door 'Abdu'l-Bahá

De geestelijke cycli van de Zon van Werkelijkheid zijn als de cycli van de stoffelijke zon – ze verlopen steeds en herhalen zich. Evenals de stoffelijke zon heeft de Zon van Werkelijkheid talloze plaatsen waar hij opkomt en daagt; de ene periode komt hij op in het dierenriemteken

---

¹⁰ Buddha Shayamuni, Kalama Sutta (Anguttara Nikaya III-66)

Kreeft, de andere periode in het teken van Weegschaal of Waterman, een volgend maal verspreidt hij zijn licht in het teken van Ram. Maar de zon is één zon en één werkelijkheid. Het volk van kennis bemint de zon en wordt niet geboeid door de plaatsen waar hij opkomt of daagt. Het volk van waarneming zoekt de Waarheid en niet de plaatsen waar hij verschijnt, de punten waar hij aan de horizon komt. Daarom moet men de Zon aanbidden, op welk punt in de dierenriem hij ook verschijnt, en zal men de Werkelijkheid zoeken in iedere geheiligde ziel waarin deze kenbaar is. Mensen die dat bevolgen, bereiken de waarheid altijd en blijven niet als door een sluier van de Zon der goddelijke wereld gescheiden.¹¹

---

¹¹ 'Abdu'l-Bahá, Beantwoorde Vragen XIV, Geestelijke bewijzen